

**РОЛЬ МЕТАФОРИ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ
ФРАНЦУЗЬКІЙ ЮРИДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

Ефективність здійснення соціально-правових дій у міжнародному полі, насамперед, залежить від процесів декодування правової та юридичної інформації, яка передається за допомогою понятійно-категоріального апарату мовленнєвої підсистеми. Французька юридична термінологія постійно змінюється, її категоріальний апарат потребує удосконалення та систематизації. Такі еволюційні процеси, безумовно, стають предметом багатьох досліджень, а проблема удосконалення методики введення юридичної термінології у процес навчання майбутніх правоохоронців набуває надзвичайної актуальності.

Мові права присвячені роботи авторів М. Власенка, Р. Паїсьєвої, О. Денісова, С. Хіжняка, С. Камишева, Т. Губарева, В. Гаврілова, В. Яблонського, І. Палашевської та багатьох інших.

Питання про зображення понятійно-системних якостей термінів стало предметом вивчення таких лінгвістів і термінологів, як Р. Кобрін, В. Танабакова, С. Шелов, М. Кабре, Л. Дебекер, Л. Гильбер, Ж. Дюбуа, П. Лера, А. Рей, Л. Руссо.

Дослідниками Г. Баязітовою, А. Загідуліною, І. Івановською, Л. Колесніковою, А. Русаковою, О. Юдіною було проведено роботу з вивчення проблем термінологізації та юридичного дискурсу.

Автори Ж. Корню, Ж. Маргено відзначають можливості використання у процесі навчання метафори як своєрідної педагогічної технології, спрямованої на створення умов для кращого розуміння юридичного матеріалу та розвитку мислення майбутніх юристів – носіїв мови [10; 17].

Зважаючи на значущість даних робіт усе ще залишається нерозглянутою проблема організації процесу навчання майбутніх правоохоронців французькій юридичній термінології у ВНЗ МВС України за допомогою метафори. У зв'язку з цим ми ставимо перед собою розв'язання таких задач: вивчення семантичної сторони терміносистеми на різноманітному матеріалі (словники, юридичні тексти, навчальні матеріали тощо) на підставі структурно-семантичного аналізу та визначення психолого-педагогічних умов організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх правоохоронців за допомогою метафори як своєрідної педагогічної технології.

Під юридичною термінологією ми розуміємо сукупність слів та сполучень, які визначають поняття юридичної галузі знань і діяльності.

А. Реформатський вважає, що термінам властиві такі ознаки, як: 1) моносемантичність у межах даної термінології; 2) відсутність експресивного забарвлення, тобто відношення терміну вичерпуються його логічною та предметною спрямованістю, відсиланням до відповідного предмета або поняття; 3) стилістична нейтральність у межах термінологічного поля; 4) систематичність. Термін повинен і лексично і морфологічно органічно входити у відповідну систему, тобто бути здатним до відтворення похідних термінів і бути максимально парадигматичним [7, с. 52].

Відповідно до задач дослідження нами було проаналізовано юридичні словники під редакцією Ж. Корню [11], французько-російський та російсько-французький юридичний словник під редакцією Г. Мачковського [5, 6] та ін. [18]. Методичним підґрунтям нашого дослідження стали роботи з мови права, теорії дискурсу, когнітивної лінгвістики авторів В. Гумбольдта, А. Реформатського, В. Віноградова, Д. Лотте, С. Грінева, В. Лейчика.

Унаслідок структурно-семантичного аналізу у французькій юридичній термінології визначено такі структурно-семантичні типи термінів, як: похідні слова, непохідні слова, складні слова та словосполучення. За семантичним аналізом визначені: терміни,

багатозначні слова, серед яких є термінологічні значення з юридичної або інших галузей (délit), нетерміни (action). У свою чергу, у межах першої групи визначаються такі групи, як юридичні терміни (donataire), багатозначні терміни (code), неюридичні терміни (branche). На підставі аналізу текстів юридичних документів, законодавчих актів відзначено посилення росту термінів – словосполучень.

Французька юридична термінологія не є сталою системою. Вона постійно розвивається, знаходиться під впливом процесів термінологізації та детермінологізації. Процес термінологізації лінгвістичного знака в юридичній французькій термінології відбувається на основі таких джерел, як: 1) неологізми, 2) запозичення, 3) використання загальноживаної лексики; 4) транслітерація [1]. Згадаємо, що процес утворення термінів та їх запозичення передбачає наявність у носія мови двох видів знання. Це, з одного боку, лінгвістичне знання (лінгвістична компетенція), що забезпечує неусвідомлене оперування мовленнєвими засобами і способами номінації, з іншого боку – наукове, професійне знання (наукова та професійна компетенція), що забезпечує формування нових понять, визначає параметри формування і функціонування термінів [3].

У навчанні майбутніх правоохоронців французькій юридичній термінології набуття лінгвістичної компетенції проходить певний шлях, на якому вони зустрічають певні труднощі як власне мовного, так і мовленнєвого планів. У такому разі, значний інтерес являє скоріше те саме «наукове, професійне знання», що визначає функціонування термінів. Слід зауважити, що протягом тривалого розвитку здійснюється зміна у співвідношенні двох сторін усередині термінологічного знаку – плану висловлювання та плану змісту. Як правило, термінологічне словосполучення здатне змінювати свій план висловлення та змісту або під впливом внутрішніх законів самої мови, або з екстралінгвістичних факторів, в результаті яких може здійснюватись повне переосмислення терміну. Найчастіше тут і знаходяться проблеми розуміння того чи іншого терміну, особливо для тих, хто не є носієм мови. Тут і ґрунтується перша трудність у навчанні майбутніх правоохоронців французькій юридичній термінології - так звана стилістична транспозиція термінів, яка розуміється як засіб включення термінів до процесу детермінологізації, тобто виходу термінологічного значення за межі термінологічної системи. При цьому виникає можливість як утворення нового значення на підставі термінологічного, так і існування необмеженої кількості відтінків значення. Велику роль у цьому процесі відіграє метафора, яка традиційно вважається ключовим та виразним засобом мовлення та має найбільшу когнітивну рентабельність, оскільки у світі реальних аналогій людина у думках звертається до чуттєвого, соціально-життєвого досвіду. Розрізняють метафору, побудовану на аналогії, коли психічні процеси представлено порівнюванням, а базове підґрунття образно – референтно і метафору символічну, коли психічні процеси спрямовані на узагальнення, та в основі стає семантична основа.

Під час утворення метафори здійснюється концентрування значущості визначеної якості, що відображається в існуванні таких видів метафор, як: іконічна, символічна та образно-символічна. Іконічна метафора (зв'язок прямий) побудована на об'єктивній схожості, аналогії. Символічна (конвенціональна) метафора передає найкращу модель якості або стану. Образно-символічна метафора (зв'язок непрямий, опосередкований та асоціативний) базується на опосередкованому переносі, заснованому на конкретному образі [2].

Дослідження метафор з боку когнітивно-концептуального підходу показує, що значна їх частина реалізується не за схемою – в одному метафоричному висловлюванні одна метафорична модель. Найчастіше в одному метафоричному висловлюванні зустрічається декілька метафоричних моделей [15, с. 114].

Метафоричні переноси визначаються не переносом характеристик від одного денотату до іншого, а цілим комплексом перетворень концептуальних структур, в яких зібрано знання людини про світ.

Народження метафори передбачає наявність суспільного та здійснюється на певному семантичному фоні. Якщо він невідомий, то метафора стає незрозумілою. З одного боку, існують лінгвістичні стереотипи, свого роду універсалії, загальні асоціативні місця, засновані на загальному соціокультурному фоні, людина описує світ виходячи зі свого погляду на нього. Таким чином, існує безмежний горизонт для інтерпретування.

Викладач має пам'ятати той факт, що метафоричне висловлювання повинне завжди розглядатися в певному семантичному режимі: експресивно-семантичному, когнітивному та праксеологічному. Як вважає Д. Добровольський, експресивно-семантичний режим висловлює почуття та особливі відносини. Когнітивний режим передає знання – образне уявлення. У першому випадку якості, що передаються символічно, можуть оцінюватися аксиологічно: позитивно або негативно. В іншому – з точки зору правди або брехні. Практиологічний режим – режим, за допомогою якого метафорично наказується певна дія або відношення, які необхідно здійснити понад лінгвістичної реальності [13, с. 66].

Ще одну трудність складають метафоричні прислів'я, які, спираючись на конкретно-образну ситуацію – еталон, є підтвердженням більш загального правила та можуть застосовуватися у відношенні до широкого кола ситуацій. У цьому є їх функціонально-прагматична роль. Водночас, вони можуть містити історичну і соціокультурну інформацію. Народжуючись на базі емпіричного досвіду прислів'я демонструють узагальнення індуктивного типу, їх розглядають як перехід від часткового до загального. Прислів'я або приказки виникають шляхом конденсування думки. У прислів'ях є конкретика, вона має пораду, настанову, вона аргументована і прогресивна, в ній є динаміка, оскільки прислів'я – це керівництво до дії. Приказка немов ставить крапку у дискурсі. Прислів'я передають постійну якість (те, що релевантне завжди), приказки ситуативні. Прислів'я та приказки мають особливу функціональну значущість, їм властива специфічна роль у галузі номінації. Вони визначають не окремий концепт, а деяку ситуацію та являють собою фрази-знаки. Поступово прислів'я втрачують свою експресивну силу, проте набувають символіко-узагальненого характеру.

Так визначається наступна проблема – як організувати навчання майбутніх правоохоронців французькій юридичній термінології, щоб розв'язати вищезазначені труднощі? Пригадаємо самий процес відтворення метафори. Механізм образного використання являє собою редукування та породження нового на базі вже існуючого, механізм символістичного застосування розглядається як узагальнення та утворення еталону. Символічне – те, що витікає із суті предмета і те, що пов'язане з його соціальним статусом. Таким чином, метафора як механізм з'єднання думок стає багатого за своїми дидактичними можливостями педагогічною технікою, особливо у навчальному процесі майбутніх правоохоронців у ВНЗ МВС України. Саме вона здатна сприяти розвитку мислення майбутніх юристів, оскільки передбачає здійснення ними переходу від подібного до схожого, аналогії, порівняння, виведення незнайомого з уже відомого. Відвертий до здатностей до дедуктивного (або індуктивного) умовиводу, здатний до мислення за аналогією той, хто навчається за великим бажанням отримує від викладача «*метафори відкриття*» [10], які стають запорукою його здатностей до мислення.

Яким чином вводиться метафора у процес навчання? Існують певні умови, які сприяють використанню метафори у процесі навчання юридичній французькій термінології.

Унаслідок вивчення психолого-педагогічної літератури та на підставі проведеного дослідження нами було визначено, що метафора повинна бути чіткою, відповідно коректно ґрунтуватися на певній схожості.

Використання метафори в процесі навчання майбутніх правоохоронців французькій юридичній термінології передбачає створення системи різноманітних вправ, які вводяться на різних етапах оволодіння матеріалом: на підготовчому, основному, заключному. Так, визначаємо підготовчі вправи «на термінологізацію», в яких майбутні правоохоронці знайомляться з появою у французькій термінології нових термінів. У цьому випадку,

метафора виконує когнітивну функцію, де за допомогою «метафор відкриття» викладач вводить термін, що має бути «відкритим» тими, хто навчається. Також метафора буде у нагоді у вправах на використання різних термінів в одному значенні, але в різних контекстах; або використання різних відтінків того ж самого терміну.

Широкі можливості має метафора у творчих вправах. Такі вправи уможливають створення ситуацій, коли майбутні правоохоронці у якості дослідників мають самостійно визначити спосіб утворення того чи іншого терміну, знайти його аналогію у рідній мові.

Ми вважаємо, що «метафори відкриття» або «евристичні метафори» мають певні функції. Когнітивна функція є засобом усвідомлення терміну, проте роз'яснювальна сприяє поясненню значення або утворенню того чи іншого терміну. Окремо слід відзначити емоційно-оцінювальну функцію метафор, коли той, хто навчається використовує власні метафори у процесі вивчення термінології.

Виходячі із вищезазначеного нами були зроблені такі висновки: 1) у процесі навчання французькій юридичній термінології майбутні правоохоронці зустрічаються із таким складним для них явищем, як транспозиція термінів, в якому метафора займає значне місце; 2) метафоричне перенесення ускладнює розуміння термінів, але може бути у нагоді під час своєрідної організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх правоохоронців за допомогою «метафор відкриття», або «евристичних метафор»; 3) введена у процес навчання іноземної мови метафора стає дидактичною технікою викладача та сприяє кращому розумінню майбутніми правоохоронцями юридичних термінів.

Перспективними у подальшій роботі ми вважаємо дослідження психолого-педагогічних аспектів щодо розвитку емоційно-оцінювальної сфери майбутніх правоохоронців у здійсненні ними навчально-пізнавальної діяльності за допомогою метафори.

Література:

1. Баязитова Г.И. Особенности терминологизации атрибутивных словосочетаний в предметной области «юриспруденция»: на материале французского и русского языков: Дисс. ... канд. филол. наук.– Уфа, 2005. – 178 с.
2. Загидулина А. А. Языковые символы и образы: онтология и функционирование (на материале французского языка): Автореф. дисс. ... доктора филол. наук.– Алматы, 2010. – 54 с.
3. Ивановская И.П. Терминологизация как функция языка и культуры: системно – языковые, социально-культурные и функционально-коммуникативные характеристики русско и англоязычных терминов налогового права: Дисс. ... канд. филол. наук.– Пятигорск, 2009. – 22 с.
4. Колесникова Л.В. Юридический дискурс как результат категоризации и концептуализации действительности : на материале предметно – терминологической области «Международное частное право»: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Ставрополь, 2007. – 19 с.
5. Мачковский Г.И. Французско – русский юридический словарь. Ок. 35 000 терминов – 36 изд., стереотип. – М.: РУССО, 2000. – 440 с.
6. Мачковский Г.И. Русско–французский юридический словарь. Свыше 28 000 терминов – М.: РУССО, 2000. – 576 с.
7. Реформатский А.А. Введение в языковедение. – 5 изд. – М.: Наука, 1997. – 536 с.
8. Русакова А.В. Лингвистическая модель двуязычного электронного текстоориентированного словаря юридических терминов: Дисс. ... канд. филол. наук. – Тюмень, 2008. – 27 с.
9. Юдина Е. Н. Французская юридическая терминология как часть лексической системы современного французского языка. Структурно – семантический анализ. - Дисс. ... канд. филол. наук. – М., 2005. – 133 с.
10. Cornu G. Le règne discret de l'analogie, *Mélanges Colomer*, Litec 1993 p. 129
11. Cornu G. *Vocabulaire juridique*. – Paris : Puf.- 320 p.
12. Debard T., Guinchard S. *Lexique des termes juridiques 2011*. – Paris : Dalloz, 2010. – 860 p.
13. Dobrovol'skij D., Piirainen A. *Figurative language: Cross – cultural and cross – linguistic perspectives*. – Amsterdam: Elsevier, 2005. – 452 p.
14. Durand G. *L'imagination symbolique*. – Paris : P.U.F.,1976. – 132 p.
15. Gréa F. *Intégration conceptuelle et métaphore filée // Langue française*. – 2002. – № 134. – P. 109 - 125.

16. Le Guern M. Sémantique de la méthaphore et de la métonymie. – Paris: Larousse, 1972. – 125 p.
17. Jean Pierre Marguénaud. Apprendre à douter: questions de droit, questions sur le droit – 920 p.
18. Le petit Robert. Dictionnaire alphabétique & analogique de la langue française -S.N.L. – 1972 – 1970 p.
19. Saussure de F. Cours de linguistique générale. – Paris: Payot, 1964. – 331 p.

Автор статті розкриває проблему підвищення ефективності навчання майбутніх правоохоронців французькій юридичній термінології у ВНЗ МВС України за допомогою метафори.

Ключові слова: *підвищення ефективності навчання, французька юридична термінологія, метафора, майбутні правоохоронці.*

Автор статьи раскрывает проблему повышения эффективности обучения будущих сотрудников правоохранительных органов французской юридической терминологии при помощи метафоры.

Ключевые слова: *повышение эффективности обучения, французская юридическая терминология, метафора, будущие сотрудники правоохранительных органов.*

The author reviews the problem of enhancing the effectiveness of teaching french legal terminology with the help of metaphors to the future law enforcers in higher educational establishments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Keywords: *enhancing the effectiveness of teaching, french legal terminology, metaphor, future law enforcers.*